

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Факультет економічних наук

Кафедра управління земельними ресурсами

“ЗАТВЕРДЖУЮ

”

Перший проректор
Іщенко Н.М.

“24” серпня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Спеціальність: 193 «Геодезія та землеустрій»

Розробник

Завідувач кафедри розробника

Завідувач кафедри спеціальності

Гарант освітньої програми

Декан факультету

Начальник НМВ

Лазарева О.В.

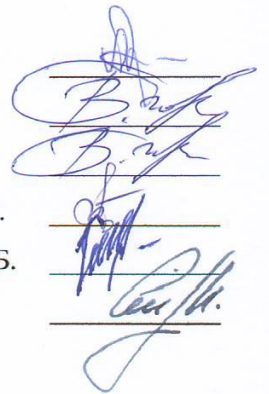
Горлачук В.В.

Горлачук В.В.

Смирнова С.М.

Філімонова О.Б.

Шкірчак С. І.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Економіка природокористування	
Галузь знань	19 «Архітектура та будівництво»	
Спеціальність	193 «Геодезія та землеустрій»	
Спеціалізація (якщо є)	-	
Освітня програма	Освітньо-професійна програма «Геодезія та землеустрій» першого рівня вищої освіти.	
Рівень вищої освіти	Бакалавр з геодезії та землеустрою	
Статус дисципліни	Вибіркова	
Курс навчання	III	
Навчальний рік	2020-2021	
Номер семестрів:	Денна форма	Заочна форма
	6	-
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	4 кредитів / 120 годин	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, підгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	– лекції – 18 год.; – групові заняття 36 год. – самостійної роботи – 66 год.	
Відсоток аудиторного навантаження	45 %	
Мова викладання	Українська	
Форма проміжного контролю	Контрольні роботи	
Форма підсумкового контролю	Залік	

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Мета: формування екологічного світосприйняття, одержання та використання нових знань та практичних навичок у галузі економічного регулювання процесів використання природних ресурсів та охорони навколишнього середовища.

Завдання:

- визначення перспективних напрямів розвитку суспільного виробництва з урахуванням якості навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів;

- прогнозування якості навколишнього середовища щодо темпів розвитку економіки країни та економічних наслідків антропогенної дії;

- оцінка економічних наслідків забруднення навколишнього середовища та їх впливу на показники розвитку народного господарства країни, регіонів, підприємств;

- еколого-економічне обґрунтування інвестицій в охорону навколишнього середовища та визначення соціально-економічної ефективності екологічних витрат;

- впровадження на підприємствах системи екологічного менеджменту;

- проведення екологічного аудиту діючих виробництв та інвестиційних проектів;

- визначення економічних методів стимулювання зменшення матеріало-, енерго- та екологомісткості виробництв;

- розроблення фінансово-кредитного механізму охорони навколишнього середовища на базі платного природокористування та розміщення відходів виробництва у навколишньому середовищі;

- визначення механізму врахування екологічного фактора при формуванні регіональних програм розвитку економіки в умовах самоврядування, розвитку міжнародних відносин у сфері охорони навколишнього середовища.

Дисципліна «Економіка природокористування» відноситься до циклу вибіркових дисциплін.

Передумови вивчення дисципліни: засвоєння курсів «Земельний кадастр», «Землеустрій», «Землевпорядне проектування», «Геологія та геоморфологія» та ін.

Очікувані результати навчання: засвоєння як теоретичних питань, так і практичних дій, спрямованих на вирішення еколого-економічних проблем, аналіз та економічна оцінка впровадження природоохоронних заходів.

В результаті вивчення дисципліни студент

має знати:

- теорії і практики землекористування;

- економічних основ природокористування;

- сутність та зміст понятійного апарату природокористування;

- теоретичні основи організаційно економічного механізму природокористування;

- сутності екологічної політики держави;

- методи обґрунтування основних напрямків природокористування та механізму державного у сфері раціонального використання природно-ресурсного потенціалу

має вміти:

- вміння визначати вплив використання природно-ресурсного потенціалу на економічно-господарську діяльність і природне середовище;
- вибирати оптимальний варіант розрахунку ефективності проведення природоохоронних заходів;
- обґрунтувати альтернативність здійснення різних видів природоохоронної діяльності;
- професійно виконувати еколого-економічний аналіз та практично застосовувати економічні важелі регулювання охорони навколишнього природного середовища.

Компетентності та програмні результати

Загальні:

ЗК 9 Прагнення до збереження природного навколишнього середовища та забезпечення сталого розвитку суспільства

Спеціальні:

ФК 9 Уміння прогнозувати, планувати використання земельних ресурсів
ФК 13 Вміння визначати еколого-економічну ефективність використання землі

Результати навчання:

РН 7 Використовувати методи і технології землевпорядного проектування, територіального та господарського землеустрою, планування використання та охорони земель, кадастрових зніманих та ведення державного земельного кадастру

РН 10 Володіти методами землевпорядного проектування, територіального і господарського землеустрою, планування використання та охорони земель з врахуванням впливу низки умов соціально-економічного, екологічного, ландшафтного, природо-охоронного характеру та інших чинників

РН 11 Володіти методами організації топографо-геодезичного і землевпорядного виробництва від польових вимірювань до менеджменту та реалізації топографічної та землевпорядної продукції на основі використання знань з основ законодавства і управління виробництвом

3. Програма навчальної дисципліни

Денна форма:

	Теми	Лекції	Практичні	Самостійна робота	Загальний обсяг
1	Економіка природокористування як особлива галузь науки	2	2	6	10
2	Економічна сутність та базові засади сталого розвитку	2	4	8	14
3	Загальна характеристика основних видів природних ресурсів	2	4	6	12
4	Економічна оцінка природних ресурсів	2	2	6	10
5	Економічний механізм природокористування	2	4	8	14
6	Економічне стимулювання раціонального природокористування	2	4	6	12
7	Екологічна політика держави	2	2	6	10
8	Екологічне страхування, екологічний аудит, екологічна експертиза, екологічна паспортизація	2	6	6	14
9	Організація та управління природокористуванням і охороною довкілля	1	4	6	11
10	Економічна ефективність природокористування	1	4	8	13
	Всього за курсом	18	36	66	120

4. Зміст навчальної дисципліни

4.1. План лекцій

№	Тема заняття / план
1	Тема 1. Економіка природокористування як особлива галузь науки (2 год) <ol style="list-style-type: none"> 1) Предмет, зміст, завдання курсу «Економіка природокористування». 2) Поняття природокористування, його еколого-економічна сутність та складові частини. 3) Принципи та види природокористування. 4) Основні проблеми природокористування та необхідність екологізації виробництва.
2	Тема 2. Економічна сутність та базові засади сталого розвитку (2 год) <ol style="list-style-type: none"> 1) Економічна сутність та базові засади сталого розвитку. 2) Основні підходи до сталого розвитку. 3) Критерії сталого розвитку. 4) Фактори сталого розвитку. 5) Показники сталого розвитку 6) Регіональна політика сталого розвитку 7) Напрямки реалізації стратегії сталого розвитку 8) Проблеми переходу України на модель сталого розвитку
3	Тема 3. Загальна характеристика основних видів природних ресурсів (2 год) <ol style="list-style-type: none"> 1) Види природних ресурсів 2) Класифікація природних ресурсів 3) Природні ресурси як важливий фактор соціально-економічного розвитку держави 4) Земельні ресурси. 5) Водні ресурси. 6) Лісові ресурси. 7) Мінеральні ресурси. 8) Ресурси атмосферного повітря.
4	Тема 4. Економічна оцінка природних ресурсів (2 год) <ol style="list-style-type: none"> 1) Сутність та характерні риси економічної оцінки природних ресурсів. 2) Основні методичні підходи до економічної оцінки природних ресурсів. 3) Особливості економічної оцінки природних ресурсів. 4) Екологічний моніторинг природних ресурсів. Державні кадастри.
5	Тема 5. Економічний механізм природокористування (2 год) <ol style="list-style-type: none"> 1) Сутність та характерні риси економічного механізму природокористування. 2) Основні складові економічного механізму природокористування. 3) Плата за використання природних ресурсів та забруднення довкілля.

6	<p>Тема 6. Економічне стимулювання раціонального природокористування (2 год)</p> <p>1) Зміст економічного стимулювання раціонального природокористування.</p> <p>2) Основні завдання стимулювання раціонального природокористування.</p> <p>3) Напрямки економічного стимулювання раціонального природокористування.</p> <p>4) Основні інструменти економічного стимулювання раціонального природокористування.</p> <p>5) Цілі економічного стимулювання раціонального природокористування.</p> <p>6) Економічні методи управління.</p> <p>7) Адміністративні методи управління.</p> <p>8) Пріоритетні напрямки вдосконалення економічного стимулювання раціонального природокористування</p>
7	<p>Тема 7. Екологічна політика держави (2 год)</p> <p>1) Теоретичні основи екологічної політики держави.</p> <p>2) Принципи та інструментальна база екологічної політики держави.</p> <p>3) Проблема екологізації сільськогосподарського виробництва в умовах ринку.</p> <p>4) Регіональна екологічна політика.</p>
8	<p>Тема 8. Екологічне страхування, екологічний аудит, екологічна експертиза, екологічна паспортизація (2 год).</p> <p>1) Організація здійснення екологічного страхування.</p> <p>2) Мета екологічного аудиту.</p> <p>3) Типи екологічного аудиту.</p> <p>4) Засоби екологічного аудиту.</p> <p>5) Екологічний менеджмент в системі охорони навколишнього природного середовища.</p> <p>6) Система екологічної експертизи.</p> <p>7) Принципи проведення екологічної експертизи.</p> <p>8) Сутність екологічної паспортизації.</p>
9	<p>Тема 9. Організація та управління природокористуванням та охороною довкілля (1 год)</p> <p>1) Інституціональний механізм управління природокористуванням.</p> <p>2) Ринкова інфраструктура сфери природокористування.</p> <p>3) Функції, права та повноваження управлінських структур у сфері природокористування.</p> <p>4) Регіональні проблеми організації і управління використанням природних ресурсів та охороною довкілля.</p> <p>5) Перспективи адміністративної реформи у сфері організації і управління природокористуванням.</p> <p>6) Напрямки вдосконалення управління природокористуванням</p>
10	<p>Тема 10. Економічна ефективність природокористування (1 год)</p>

<ul style="list-style-type: none"> 1) Сутність економічної ефективності природокористування. 2) Основні показники економічної ефективності природокористування. 3) Напрямки підвищення економічної ефективності природокористування.

4.2. План практичних (семінарських) занять

№	Тема заняття / план
1	<p>Тема 1. Економіка природокористування як особлива галузь науки (2 год)</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) Предмет курсу «Економіка природокористування». 2) Завдання курсу «Економіка природокористування». 3) Функції курсу «Економіка природокористування». 4) Основні складові економіки природокористування. 5) Принципи природокористування. 6) Види природокористування. 7) Екологізація споживача та екологізація стилю життя. 8) Проблеми природокористування та необхідність екологізації виробництва.
2	<p>Тема 2. Економічна сутність та базові засади сталого розвитку (2 год)</p> <p>Блок А</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) Економічна сутність та ознаки сталого розвитку. 2) Основні підходи до сталого розвитку . 3) Критерії сталого розвитку. 4) Фактори сталого розвитку.
3	<p>Тема 2. Економічна сутність та базові засади сталого розвитку (2 год)</p> <p>Блок Б</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) Показники сталого розвитку. 2) Регіональна політики сталого розвитку.. 3) Напрямки еколого-економічної політики держави. 4) Напрямки реалізації стратегії сталого розвитку. 5) Проблеми переходу України на модель сталого розвитку.
4	<p>Тема 3. Загальна характеристика основних видів природних ресурсів (2 год)</p> <p>Блок А</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) Сутність природних ресурсів. 2) Види природних ресурсів. 3) Класифікація природних ресурсів. 4) Роль природних ресурсів в національній економіці.
5	<p>Тема 3. Загальна характеристика основних видів природних ресурсів (2 год)</p> <p>Блок Б</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) Земельні ресурси.

	<ul style="list-style-type: none"> 2) Водні ресурси. 3) Лісові ресурси. 4) Мінеральні ресурси. 5) Ресурси атмосферного повітря.
6	<p>Тема 4. Економічна оцінка природних ресурсів (2 год)</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) Об'єктивна необхідність економічної оцінки природних ресурсів. 2) Завдання економічної оцінки природних ресурсів. 3) Основні вимоги, яким повинна відповідати економічна оцінка природних ресурсів. 4) Затратний підхід до економічної оцінки природних ресурсів. 5) Результативний підхід до економічної оцінки природних ресурсів. 6) Відтворювальний підхід до економічної оцінки природних ресурсів. 7) Нормативна грошова оцінка земель сільськогосподарського та несільськогосподарського призначення. 8) Експертна грошова оцінка земель сільськогосподарського та несільськогосподарського призначення. 9) Особливості економічної оцінки природних ресурсів. 10) Державний екологічний моніторинг. 11) Завдання екологічного моніторингу. 12) Види кадастрів природних ресурсів.
7	<p>Тема 5. Економічний механізм природокористування (2 год)</p> <p>Блок А</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) Сутність економічного механізму природокористування. 2) Плата за використання природних ресурсів та забруднення довкілля. 3) Складові економічного механізму природокористуванням.
	<p>Тема 5. Економічний механізм природокористування (2 год)</p> <p>Блок Б</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) Екологічна складова механізму управління природокористуванням. 2) Соціальна складова механізму управління природокористуванням. 3) Організаційна складова механізму управління природокористуванням. 4) Правова складова механізму управління природокористуванням.
8	<p>Тема 6. Економічне стимулювання раціонального природокористування (2 год)</p> <p>Блок А</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) Зміст економічного стимулювання раціонального природокористування. 2) Методи економічного стимулювання раціонального природокористування. 3) Інструменти економічного стимулювання раціонального природокористування.
9	<p>Тема 6. Економічне стимулювання раціонального природокористування (2 год)</p>

	<p>Блок Б</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Важелі податкового регулювання раціонального природокористування. 2) Аналіз та оцінка економічної ефективності природоохоронних заходів. 3) Методи управління раціональним природокористуванням 4) Пріоритетні напрямки вдосконалення економічного стимулювання раціонального природокористування. 5) Принципи економічного стимулювання раціонального природокористування
10	<p>Тема 7. Екологічна політика держави (2 год)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Теоретичні основи екологічної політики держави. 2) Стратегічні цілі України у сфері природокористування. 3) Завдання екологічної політики держави. 4) Пріоритеті державної політики у сфері раціонального використання і охорони природних ресурсів. 5) Принципи екологічної політики держави. 6) Інструменти екологічної політики держави. 7) Проблеми екологізації сільськогосподарського виробництва в умовах ринку. 8) Регіональна екологічна політика.
11	<p>Тема 8. Екологічне страхування, екологічний аудит, екологічна експертиза, екологічна паспортизація (2 год)</p> <p>Блок А</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Механізм здійснення екологічного страхування. 2) Характерні ознаки екологічного страхування в Україні. 3) Цілі екологічного страхування. 4) Випадки екологічного страхування
12	<p>Тема 8. Екологічне страхування, екологічний аудит, екологічна експертиза, екологічна паспортизація (2 год)</p> <p>Блок Б</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Мета екологічного аудиту. 2) Рівні екологічного аудиту. 3) Умови проведення екологічного аудиту. 4) Цілі екологічного аудиту. 5) Типи екологічного аудиту. 6) Засоби екологічного аудиту.
	<p>Тема 8. Екологічне страхування, екологічний аудит, екологічна експертиза, екологічна паспортизація (2 год)</p> <p>Блок В</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Екологічний менеджмент в системі охорони навколишнього природного середовища. 2) Система проведення екологічної експертизи. 3) Принципи проведення екологічної експертизи. 4) Сутність екологічної паспортизації.

13	<p>Тема 9. Організація та управління природокористуванням та охороною довкілля (2 год)</p> <p>Блок А</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Інституціональний механізм управління природокористуванням. 2) Ринкова інфраструктура сфери природокористування. 3) Ринки природних ресурсів. 4) Ринки екологічних товарів та послуг 5) Функції управлінських структур у сфері природокористування. 6) Система органів управління в галузі охорони навколишнього середовища.
14	<p>Тема 9. Організація та управління природокористуванням та охороною довкілля (2 год)</p> <p>Блок Б</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Регіональні проблеми організації і управління використанням природних ресурсів та охороною довкілля. 2) Повноваження місцевих рад. 3) Перспективи адміністративної реформи у сфері організації і управління природокористуванням. 4) Напрямки вдосконалення управління природокористування у сфері землекористування. 5) Напрямки вдосконалення управління природокористування у сфері водокористування. 6) Напрямки вдосконалення управління природокористування у сфері надрокористування. 7) Напрямки вдосконалення управління природокористування у сфері лісокористування 8) Напрямки вдосконалення управління природокористування у сфері охорони довкілля.
15	<p>Тема 10. Економічна ефективність природокористування (2 год)</p> <p>Блок А</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Сутність економічної ефективності природокористування. 2) Основні показники економічної ефективності природокористування.
16	<p>Тема 10. Економічна ефективність природокористування (2 год)</p> <p>Блок Б</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Напрямки підвищення економічної ефективності природокористування. 2) Зміни в галузевій і технологічній структурі виробництва в плані екологізації економіки.

4.3. Завдання для самостійної роботи

Питання для обговорення

1. Основні проблеми управління природокористуванням.
2. Моделі управління природокористуванням.
3. Проблеми переходу України на модель сталого розвитку.
4. Основні завдання економіки природокористування.
5. Складові економіки природокористування.
6. Принципи природокористування.
7. Види природокористування.
8. Класифікація природних ресурсів.
9. Екологічні наслідки науково-технічного прогресу.
10. Цілі державної стратегії природокористування.
11. Екологізація споживача та екологізація стилю життя.
12. Біологізація виробництва як шлях зближення економіки та екології.
13. Сталий розвиток регіону та його фінансове забезпечення.
14. Екологічна безпека природокористування як фактор соціально-економічного розвитку.
15. Необхідність та сутність економічної оцінки природних ресурсів, її об'єкти та критерії.
16. Методичні підходи до оцінювання природних ресурсів.
17. Особливості економічної оцінки різних природних ресурсів.
18. Облік природних ресурсів.
19. Екологічний моніторинг.
20. Державні кадастри.
21. Проблема збереження вмісту гумусу у ґрунті.
22. Стан господарського використання земельних ресурсів.
23. Сутність економічного механізму природокористування.
24. Складові економічного механізму природокористування.
25. Плата за використання природних ресурсів за забруднення довкілля.
26. Міжбюджетні відносини щодо розподілу екологічних та ресурсних платежів.
27. Фонди охорони навколишнього природного середовища.
28. Рентна політика держави.
29. Зміст економічного стимулювання раціонального використання природних ресурсів.

30.Завдання економічного стимулювання раціонального використання природних ресурсів.

Тема аналітичних робіт

1. Інструменти економічного стимулювання раціонального природокористування.
2. Пріоритетні напрямки вдосконалення економічного стимулювання використання окремих видів природних ресурсів.
3. Екстернальні ефекти: причини виникнення та механізми регулювання.
4. Інституціональний механізм управління природокористуванням.
5. Функції управлінських структур у сфері природокористування.
6. Права управлінських структур у сфері природокористування.
7. Повноваження управлінських структур у сфері природокористування.
8. Регіональні проблеми організації і управління використанням природних ресурсів і охороною довкілля.
9. Перспективи адміністративної реформи у сфері управління природокористуванням.
- 10.Суперечності нормативно-правового регулювання природокористування.
- 11.Структура державного апарату управління природокористуванням.
- 12.Інституціонально-правові засади відносин власності на природні ресурси.
- 13.Особливості правового забезпечення реформування відносин власності на окремі елементи природно-ресурсного потенціалу.
- 14.Теоретичні основи національної екологічної політики.
- 15.Принципи формування інструментів екологічної політики.
- 16.Інструментальна база екологічної політики України.
- 17.Регіональна екологічна політика.
- 18.Поняття екологічних векселів.
- 19.Поняття екологічних облігацій.
- 20.Організація екологічного страхування в Україні.
21. Фінансові основи та механізм здійснення екологічного страхування.
- 22.Методологічні засади екологічної сертифікації.
- 23.Ліцензування в системі охорони довкілля.
- 24.Паспортизація як важлива складова екологічного менеджменту.
- 25.Екологізація природокористування як пріоритет економічної політики.
- 26.Стимулювання виробництва екологічно чистої продукції.

27. Необхідність надання екологобезпечних послуг.
28. Екологічний маркетинг.
29. Пріоритети розвитку екологічного підприємництва.
30. Політика екологізації виробництва.
31. Політика ресурсозбереження.
32. Основні напрямки інноваційної діяльності у сфері природокористування.
33. Оптимізаційні рішення в системі планування раціонального природокористування.
34. Сутність економічного збитку від забруднення та деградації навколишнього середовища.
35. Методичні засади оцінки економічного збитку від забруднення довкілля.
36. Особливості оцінки та запобігання економічних збитків в окремих секторах природно-ресурсної сфери.
37. Механізм здійснення екологічної паспортизації в Україні.
38. Сутність економічної ефективності природокористування.
39. Показники економічної ефективності природокористування.
40. Напрямки підвищення економічної ефективності природокористування.
41. Оцінка ефективності реалізації інвестиційних проектів екологічного та природно-ресурсного спрямування.
42. Ресурсоощадливе природокористування як імператив сталого розвитку національних економік.
43. Відходи сільськогосподарського виробництва та їх переробка.
44. Маловідходність продукції.
45. Безвідходність продукції.
46. Вплив переробки сільськогосподарської сировини на навколишнє середовище.
47. Екологічна оцінка технологій переробки сільськогосподарської сировини.
48. Економічні стимули підвищення рівня екологізації переробки сільськогосподарської сировини.
49. Проблема утилізації відходів.
50. Загострення проблеми екологізації сільськогосподарського виробництва.
51. Ринкова економіка і раціональне природокористування.
52. Вплив економічної структури на навколишнє середовище: підхід «витрати-випуск».

53. Шляхи поліпшення екологічної ситуації.
54. Особливості екологічного планування у зарубіжних країнах.
55. Екологостабілізуючий характер тваринництва.
56. Досвід зарубіжних країн у сфері охорони довкілля.
57. Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього середовища.
58. Міжнародний реєстр екологічної інформації.
59. Особливості екологічного регулювання і планування в зарубіжних країнах.
60. Екологічні проблеми соціально-економічного розвитку країн Центральної та Східної Європи.

4.4. Форми і методи навчання та викладення дисципліни

Основними **формами навчання** є **практичні та групові** заняття, які передбачають оволодіння системою практичних професійних умінь та навичок з навчальної дисципліни та передбачають проведення аналізу соціально-економічного розвитку сільських територій. Така перевірка дає змогу виявити, якою мірою студент усвідомив теоретичні курсу.

Основними **методами навчання** є **пояснювально-ілюстративний метод або інформаційно-рецептивний**, під час якого студенти одержують знання на лекції, сприймають і осмислюють факти, оцінки, висновки і залишаються в рамках репродуктивного (відтворюючого) мислення; **метод проблемного викладу**, під час якого викладач до викладу матеріалу ставить проблему, формулює пізнавальне завдання, показує спосіб рішення поставленого завдання, а студенти стають свідками й співучасниками наукового пошуку; дослідницький метод, який передбачає аналіз матеріалу, постановки проблем і завдань і короткого усного або письмового інструктажу студентів; **дискусійні методи**, що передбачають такі елементи дискусії, як суперечки, зіткнення позицій, навмисного загострення протиріч; **словесний метод**, такий як пояснення та практичний метод, що передбачає розв'язання вправ, завдань, тестів.

4.5. Забезпечення освітнього процесу

- проекційне мультимедійне обладнання (проектор, екран, ноутбук/комп'ютер);
- доступ до мережі Internet, точка доступу Wi-Fi;
- OS: Windows, Android, iOS;
- Browsers: Chrome / Opera / Mozilla Firefox / MS Edge;

- програмне забезпечення: Word, Excel,
- PowerPoint; Skype, Zoom, GoogleMeet;
- система електронного навчання Moodle 3.9
- тренінгова аудиторія (дошка, фліпчарт, комплект канцелярського приладдя для творчості: маркери, олівці, стікери, кольоровий папір, клей, ватман, блокнот для фліпчарту).

5. Підсумковий контроль

Перелік питань підсумкового контролю (залік)

1. Предмет курсу «Економіка природокористування».
2. Завдання курсу «Економіка природокористування».
3. Основні методи дослідження економіки природокористування.
4. Підходи до визначення науки «Економіка природокористування».
5. Функції курсу «Економіка природокористування».
6. Основні завдання економіки природокористування.
7. Складові економіки природокористування.
8. Принципи природокористування.
9. Види природокористування.
10. Цілі державної стратегії природокористування.
11. Екологізація споживача та екологізація стилю життя.
12. Основні проблеми природокористування.
13. Основні моделі управління природокористуванням.
14. Об'єктивна необхідність екологізації виробництва.
15. Економічна сутність поняття «сталий розвиток».
16. Ретроспективний аналіз поняття «сталий розвиток».
17. Основні підходи до сталого розвитку.
18. Ознаки сталого розвитку.
19. Цільові орієнтири сталого розвитку.
20. Основні показники сталого розвитку.
21. Критерії сталого розвитку.

22. Фактори сталого розвитку.
23. Регіональна політика сталого розвитку.
24. Напрямки еколого-економічної політики держави.
25. Напрямки реалізації стратегії сталого розвитку.
26. Проблеми переходу України на модель сталого розвитку.
27. Сутність природних ресурсів.
28. Класифікаційні ознаки природних ресурсів.
29. Космічні ресурси.
30. Ресурси атмосфери.
31. Ресурси гідросфери.
32. Ресурси літосфери.
33. Земельні ресурси.
34. Лісові ресурси.
35. Ресурси біосфери.
36. Рекреаційні ресурси.
37. Територіальні ресурси.
38. Роль природних ресурсів в національній економіці.
39. Об'єктивна необхідність економічної оцінки природних ресурсів.
40. Завдання економічної оцінки природних ресурсів.
41. Основні вимоги, яким повинна відповідати економічна оцінка природних ресурсів.
42. Затратний підхід до економічної оцінки природних ресурсів.
43. Результативний підхід до економічної оцінки природних ресурсів.
44. Відтворювальний підхід до економічної оцінки природних ресурсів.
45. Підходи до нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення.
46. Підходи до нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення.
47. Експертна грошова оцінка земель сільськогосподарського призначення.

48. Експертна грошова оцінка земель несільськогосподарського призначення.
49. Особливості економічної оцінки природних ресурсів.
50. Державний екологічний моніторинг.
51. Завдання екологічного моніторингу.
52. Види кадастрів природних ресурсів.
53. Сутність економічного механізму природокористування.
54. Загальна характеристика складових економічного механізму природокористуванням.
55. Екологічна складова механізму управління природокористуванням.
56. Соціальна складова механізму управління природокористуванням.
57. Організаційна складова механізму управління природокористуванням.
58. Правова складова механізму управління природокористуванням.
59. Плата за використання природних ресурсів та забруднення довкілля.
60. Зміст економічного стимулювання раціонального природокористування.
61. Методи економічного стимулювання раціонального природокористування.
62. Інструменти економічного стимулювання раціонального природокористування.
63. Важелі податкового регулювання раціонального природокористування.
64. Методика здійснення аналізу та оцінки економічної ефективності природоохоронних заходів.
65. Пріоритетні напрямки вдосконалення економічного стимулювання раціонального природокористування.
66. Принципи економічного стимулювання раціонального природокористування.
67. Теоретичні основи екологічної політики держави.

68. Стратегічні цілі України у сфері природокористування.
69. Завдання екологічної політики держави.
70. Пріоритети державної політики у сфері раціонального використання і охорони природних ресурсів.
71. Принципи екологічної політики держави.
72. Інструменти екологічної політики держави.
73. Проблеми екологізації сільськогосподарського виробництва в умовах ринку.
74. Регіональна екологічна політика.
75. Механізм здійснення екологічного страхування.
76. Характерні ознаки екологічного страхування в Україні.
77. Мета екологічного аудиту.
78. Рівні екологічного аудиту.
79. Умови проведення екологічного аудиту.
80. Цілі екологічного аудиту.
81. Типи та засоби екологічного аудиту.
82. Екологічний менеджмент в системі охорони навколишнього природного середовища.
83. Система проведення екологічної експертизи.
84. Принципи проведення екологічної експертизи.
85. Сутність екологічної паспортизації.
86. Економічна ефективність природокористування.
87. Природоохоронні затрати.
88. Основні показники економічної ефективності природокористування.
89. Основні показники інтенсивності природокористування.
90. Напрямки підвищення економічної ефективності природокористування.

Типові задачі для розв'язування

1. Визначити економічний ефект на народно-господарському рівні від проведення природоохоронних заходів. До проведення заходів підприємство викидало у повітря 2000т цементного пилу, що спричиняло економічні збитки в розмірі 50 тис. грн. На проведення заходів було витрачено 80 тис. грн., внаслідок чого викиди зменшилися до 800т. Ціна 1т цементу становить – 1000 грн. Поточні витрати на природоохоронні потреби – 50 тис. грн.
2. Які причини обумовили виникнення та формування нової економічної дисципліни "Економіка природокористування" та коли вона виникла?
3. Що є предметом її вивчення та які її головні завдання?
4. Що таке Римський клуб, коли і з якою метою він був створений? Які результати його діяльності Вам відомі? Прокоментуйте їх.
5. Чи ефективно з економічної точки зору та чи доцільно з екологічної застосовувати хімічні засоби захисту сільськогосподарських рослин? Які позитивні чи негативні наслідки їх застосування?
6. Чи виправдала себе практика осушування боліт в Україні? Які ви можете назвати наслідки масштабного осушення боліт?
7. Що таке експлуатаційна та середовищезахисна цінність природних ресурсів та як кожна з них визначається?
8. Які, на Ваш погляд, головні складові екологізації економіки? Що є основним фактором екологізації?
9. Як згідно з "Тимчасовою типовою методикою..." визначається зона активного забруднення атмосфери? Які, на Ваш погляд, недоліки притаманні такому методу визначення ЗАЗ?
10. Які природоохоронні заходи відносять до одноцільових та багатоцільових. Наведіть приклади та поясніть, чим обумовлений такий їх розподіл.
11. Принципи і джерела формування і функціонування фондів охорони навколишнього середовища. Механізм фінансування природоохоронних заходів на територіальному рівні.

«0» варіант залікового білету з зазначенням максимальної кількості балів за кожне виконане завдання

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
(повне найменування вищого навчального закладу)

Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр

Спеціальність 193 «Геодезія та землеустрій»

Галузь знань 19 «Архітектура та будівництво»

Семестр б

Навчальна дисципліна **Економіка природокористування**

ЗАЛКОВИЙ БІЛЕТ № «0»

1. Пріоритеті державної політики у сфері раціонального використання і охорони природних ресурсів. (20 балів)

Практичне завдання (10 балів)

Сформулюйте і приведіть відомість трансформації земельних угідь за умови, що:

- площа ріллі складає 70 га;
- сіножатей – 15 га;
- пасовищ – 8 га;
- доріг – 1 га.

При цьому частину площі ріллі (2,0 га) та доріг (1,0 га) – трансформувати в ріллю. Пасовища площею 8 га та дороги площею 1 га теж трансформувати в ріллю.

Затверджено на засіданні
кафедри, циклової комісії _____
Протокол № ____ від „____” _____ 20__ року

Завідувач кафедри, голова циклової комісії _____
(підпис)

Екзаменатор _____
(підпис)

В.В. Горлачук
(прізвище та ініціали)

О.В. Лазарєва
(прізвище та ініціали)

Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Презентація	10
2	Тези доповіді	15
3	Вміння розв'язувати типові завдання	10
4	Тестування	5
5	Аналіз запропонованих аналітичних ситуацій	10
6	Індивідуальна робота в аудиторії (відповіді на теоретичні питання)	20
7	Залік	30
	Всього	100

Критерії оцінювання завдань для досягнення максимальної кількості балів

Презентація - стислість, лаконічність та завершеність викладу інформації на слайдах, їх максимальна кількість для презентації результатів виконання проблемних ситуацій за однією з тем 1-10 – 12-15 слайдів.

Орієнтовні теми презентацій:

До теми 1:

Природокористування, його еколого-економічна сутність та складові частини

Необхідність екологізації виробництва, екологізації споживання та екологізації стилю життя.

До теми 2:

Підходи до сталого розвитку

Показники та критерії сталого розвитку

До теми 3:

Види природних ресурсів

Роль природних ресурсів у національній економіці

До теми 4:

Грошова оцінка земель сільськогосподарського та несільськогосподарського призначення

Екологічний моніторинг в системі природокористування

До теми 5:

Еколого-економічний механізм управління землекористуванням

Інноваційні аспекти механізму управління землекористуванням

До теми 6:

Основні інструменти та напрямки економічного стимулювання раціонального природокористування

Пріоритетні напрямки вдосконалення економічного стимулювання раціонального природокористування

До теми 7:

Екологізація сільськогосподарського виробництва в умовах ринку

Регіональна екологічна політика

До теми 8:

Характерні ознаки та випадки екологічного страхування

Екологічний аудит в системі природокористування

До теми 9:

Організація і управління використанням природних ресурсів та охороною довкілля на регіональному рівні

Управління природокористуванням у землекористуванні

До теми 10:

Напрямки підвищення економічної ефективності природокористування.

Зміни в галузевій і технологічній структурі виробництва в плані екологізації економіки.

Тези доповіді – стисло, реферативним чином сформульовані основні положення доповіді, яка має відбутися безпосередньо під час проведення конференції, метою яких є– зацікавити та залучити фахівців, підготувати слухачів секційного засідання з метою покращення сприйняття інформації та ініціювання конструктивної дискусії або діалогу відповідно до тематики (сайти вищих навчальних закладів / наука або наукова робота; події; конференції (наприклад: <http://science.nmu.org.ua/ua/conferences/index.php>; <http://lnau.edu.ua/lnau/>;

Вміння розв'язувати типові завдання – коли студент вирішує (розв'язує) відповідні задачі. Цей бік завдання виявляється у завданні (в умові задачі) тих чи інших величин і їх значень – відомих і невідомих. Студент на основі статистичного щорічника та відповідних розрахунків має виконати завдання.

Тестування – є засобом контролю та діагностики знань студентів, призначені для самоконтролю та перевірки знань, що передбачає **вибір однієї або кількох правильних відповідей** (тестове завдання цієї форми складається з двох частин: умови, яка описує певну проблему та ставить завдання перед студентами; варіантів відповідей, серед яких, як мінімум, одна є правильною чи найкращою відповіддю, а решта – неправильні відповіді. **Посилання:** (<http://moodle3.chmnu.edu.ua/course/view.php?id=9737#section-0>).

Аналіз запропонованих аналітичних ситуацій - проводиться зі студентами з метою підвищення рівня їх підготовки та розкриття індивідуальних творчих здібностей з метою формування аналітичних вмінь. Цей підхід втілює в собі наступні ідеї: закріплення теоретичних знань з дисципліни; набуття навичок професійної діяльності; підвищення пізнавального інтересу до навчальної дисципліни; сприяє розвитку дослідницьких, комунікативних і творчих навичок та критичного мислення.

Індивідуальна робота в аудиторії – передбачає відповіді на питання під час групових занять, вміщує в себе теми доповідей (сторінка 13-15 цієї робочої програми).

Критерії оцінювання завдань для досягнення максимальної кількості балів

6 семестр

Поточний контроль										Проміжний контроль					Підсумковий контроль	Сума
Змістовний модуль 1					Змістовний модуль 2					Презентація	Тези доповіді	Вміння розв'язувати типові завдання	Тестування	Аналіз запропонованих аналітичних ситуацій	Залік	
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10							
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	10	15	10	5	10	30	100

6. Рекомендовані джерела інформації

6.1. Основні:

1. Сталый розвиток: еколого-економічна оптимізація територіально-виробничих систем: начальний посібник / В. Н. Караєва, Р. В. Корпан, Г. А. Коцко [та ін.] ; за ред. І. В. Недіна. - Суми : Університетська книга, 2018. - 384 с.
2. Міронова Н. Г. Екологічна стандартизація і сертифікація : навчальний посібник / Н. Г. Міронова, Г. А. Білецька. - Львів : Новий Світ-2000, 2017. - 139,[1] с. - (Сер. "Вища освіта в Україні"). - Бібліогр. с. 138-139.

6.2. Додаткові:

1. Хвесик М. А. Економіка природокористування: вектори розвитку. – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2019. – 398 с..
2. Охорона навколишнього природного середовища. Законодавство, методики, рекомендації : практичний посібник / упор.: Анатолій Григоренко, Людмила Григоренко. - К. : Центр учбової літератури, 2017. – 287 с.
3. Кучер Л.Ю. Методичні рекомендації щодо вивчення курсу для здобувачів першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 103 «Науки про Землю». – Харків, 2017. – 40 с.
4. Краснянський М. Ю. Екологічна безпека: навчальний посібник / М.Ю. Краснянський — К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. — 180 с.
5. Формування та реалізація національної екологічної політики України/ О. О. Веклич, С. М. Волошин, Л. В. Жарова [та ін.] ; за ред. С. О. Лизуна. - Суми : Університетська книга, 2018. - 336 с.
6. Ільїна, Світлана Іванівна. Здоров'я на вашому столі : науково-популярне видання / Світлана Ільїна ; пер. з рос. Світлана Ільїна. - 6-е вид. - Київ : ВСВ "Медицина", 2018. - 336 с. - Бібліогр. с. 334-335.
7. Національний каталог біотопів України / ред. А. А. Куземко [та ін.]. - К. : ФОП "Клименко О. Я.", 2018. - 441,[1] с. : фото. - Алф. покажч. с. 412-440.